

FÉRFILIGA A NŐ VÁLASZTÓJOGA ÉRDEKÉBEN.

Budapest, IV. Mária Valéria utca 12.

I.

A NŐ VÁLASZTÓJOGÁRÓL

ÍRTA

D^r. DIRNER GUSZTÁV.

Ára 20 fillér.

KIADJA : A FÉRFILIGA A NŐK VÁLASZTÓJOGA ÉRDEKÉBEN.

BUDAPEST.

KILIÁN FRIGYES UTÓDA

1910.

FRANKIIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A NŐK VÁLASZTÓJOGÁRÓL.

Tisztelt hölgyeim és uraim! Szívesen, és örömmel fogadtam el, az egyesület vezetőségének Ama kitüntető fölhívását, hogy a mai közgyűlés; alkalmából a nők választójoga érdekében szóljak. Abban a, meggyőződésben vagyok, hogy jó ügynek jó szolgálatot teszek vele, bár abban a tudatban is, hogy a kérdés nagyságával éppen fordított arányban áll az én hozzávaló erőm. Ámde azt tartom, hogy «*in magnis et voluisse sat est*» s úgy látszik, bátorság is kell hozzá, hogy politikai hitéről az ember ma taniúságot tegyen. Rokonszenvemről a nők mozgalmával én már egy ízben nyilatkoztam s kifejezést adtam ama meggyőződésemmek, hogy milyen nagyfontosságúnak tartom; korunk társadalmi evolúciójában a nők mozgalmát ma csak azt tenném hozzá, hogy a nők fölszabadítási törekvéseinek nincsen, sem nálunk, sem sehol, szerte a világban semmiféle fölforgató, romboló tendenciája, ellenkezőleg, csak javító, építő céljaik Vannak, amint az már eddigelé is sokféle munkájuk befolyása és eredményeképp észrevehető is, annak, aki látni tud és látni akar.

Ma, mindenfelé és itt nálunk is a nők fölszabadításáért dolgozó egyesületek és szervezetek előtérbe tolják, mondhatnám. ejső csatasorba állítják: a nők választójogának kiküzdését, helyes fölismerésében annak, hogy enélkül meddő marad sok egyéb hasznos és a közjót szolgálni kívánó eszméjük és törekvésük és hiábavaló és kárbaveszett az ő nagy, lelkesedésük, az ő fáradhatatlan munkájuk nem önző, asszonyi érdekekért, hanem – csak ezzel a szóval fejezhetem ki a legjobban újra is, – a közjóért.

Tudvalevő és mindig újra megemlítendő mégis az a tény, hogy nálunk a Feministák Egyesületének az érdeme, hogy elejétől fogva ezt a kérdést is zászlajára írta, mozgatta és ébren tartotta. Nagyobb érdeme még, hogy zászlaja e csillagának nemzeti színt és zománcot tudott adni azzal, hogy felkutatta azokat a régi dokumentumokat, amelyek tanúságot tesznek nemcsak arról, hogy volt már a mi szép hazánkban nőmozgalom ez előtt is, hanem arról, hogy volt a magyar asszonyok szava és szavazata a politikában is. Ezzel csak reáutalok Bedy Schwimmer Rózsa és Máday Andor idevonatkozó közleményeire és fölhívom reá a figyelmet.

A Feministák Egyesülete ez irányú agitációjának hatása és első, jelentős eredménye az lett, hogy a Magyar Nőegyesületek Szövetsége tavalyi közgyűlésén a magáévá tette a nők választójogának eszméjét és azt programjába fölvette, munkakörébe besorozta. Ezzel, úgy hiszem, ez a kérdés újabb stádiumba jutott, tudniillik abba, hogy meg vannak nyerve számára az asszonyok. Nem kecsgetem magamat azzal, hogy az asszonyok összesége szegődött melléje ennek az ügynek, óh nem, de a nők java, a gondolkozó, a tágasabb látókörrel bíró, az egyéniséggé fejlődött nők, akik hívatva vannak reá, hogy tanítsák, neveljék, a politikára is tanítsák és neveljék még tudatlan, szűk körben mozgó, elfogult és alárendeltségüket megszokásból tűrő asszonytársaikat. És ez a tanítás megindult, terjedni is fog mind szélesebb körben s mind mélyebb rétegekben, mígnem hatalmas áramként magával fog ragadni minden nőt és újra be fog bizonyosodni, hogy a tudás hatalma nagy.

Az utolsó stádium még hátra van; az, hogy a férfiak is dolgozzanak a nők választójogáért, amint azt más országokban már teszik. Megnyerni a férfiakat, ugyebár, azért a legfontosabb, mert hiszen most náluk van a hatalom, most csak ők a szavazó polgárok, ők azok, akiknek meg kell adniok és akik – ez hitem és meggyőződésem, – meg is fogják adni a nőknek az állampolgárság teljességét.

Ám a férfiakat meggyőzni ennek szükségéről, ennek igaz-

ságáról és ennek áldásosságáról a jövőre, nagyon nehéz. Jól mondja az angol példabeszéd: «The man convinced against his will, remains at his conviction still.» Elfogult nézeteiről letenni, önző, hatalmi pozícióját feladni vagy azt megosztani, akarata ellen való. Előhozakodik ilyenkor minden lehető és lehetetlen argumentummal; nem is argumentummal, csak ötlettel, kifogással, alaptalan állítással. Eleinte minden törekvést, amely a nő fölszabadítására, szabad fejlődésére irányul, nevetséges színben szeretne feltüntetni. Mikor ennek vége, mert valahol már tényné vált a reform, akkor jönnek a vallási és erkölcsi megfontolások, amelyek ma is olyanok, mint 600 évvel ezelőtt, amikor Bolognában az egyetemi tanács kizárta a nőket az egyetemről, mert Olaszországban akkoriban egész sora a nőknek annyira előtérbe nyomult, annyira vetélkedett tudásban és ismeretekben a férfiakkal, hogy ezek féltékenyek lettek amazokra. Ennek a bolognai egyetemi tanácsnak határozata ez volt: «Miután az asszony a bűnbeesés kútforrása, az ördög pajzsa és oka annak, hogy a férfi a paradicsomból kiűzetett, azért vele minden társulást kerülni kell és megtiltjuk minden asszonynak, – ha még oly tisztességes is, – hogy bejöjjön az egyetemre.»

Emlékeztetni szeretnék itt arra, hogy vallási és erkölcsi aggodalmaik voltak annak idején azoknak a férfiaknak is, akik a rabszolgák fölszabadítását ellenezték.

Mikor azután elkopnak ezek a rozsdás fegyverek, mert előkelő egyházi férfiak maguk ütik ki kezeikből, hangoztatni kezdi a veszedelmeket, amelyek a családot, a társadalmat és a hazát fenyegetik, ha alárendeltségéből fölszabadítjuk a nőt. Ilyen képzelt veszedelmekről beszéltek, amikor a nőknek a tanítói pályára és akkor is, amikor az egyetemre bocsátásáról volt először szó; nemkülönben beszéltek ezekről a veszedelmekről ott is, ahol a nőknek a helyi közigazgatásba való bevonásáról vitatkoztak. És most, hogy a tanítónők évtizedek óta a legszébb elismerésre méltó munkájukat végzik; most, hogy az egyetemen kiképzett nők mindenféle megbecsülésre találnak, mert a férfiakkal egyenlő értékű szolgálatot végeznek; most,

hogy több országban már ott ülnek a városi tanácsban és a község elöljáróságában a nők, most ezek a veszedelmek nincsenek sehol, legfeljebb ott, ahol ezek a reformok késnek. Ellenkezőleg, ilyenkor elkövetkezik az elismerés stádiuma 8 arról győződnek meg az el nem fogultak, hogy a nők e kooperációja minden téren csak mérséklőleg, az erkölcsökre is javítólag és a végcélban: a népboldogítás kiterjesztésében csak előmozdítólag, tehát jótékonyan hatott.

Így van és így lesz ez a nők választójogának kiküzdésében is. Az első, örökös ellenvetés itt is az, hogy a férfi és nő között mélyreható különbségek vannak, hogy be van bizonyítva a nő inferioritása eszejárásának és gondolkodásának más mi-volta, konstitúciójának más feladatokra való rendeltsége, az érzelem és értelem egyensúlyának hiánya, ítélőképességének gyengesége stb., tehát nem arravaló, hogy a legszebb polgárjogot gyakorolja.

És mi igaz ebből? Igaz annyi, hogy a férfi és nő között formabeli különbségek vannak, amelyek főleg a csont-és izomrendszerre s ugyanebbe a fejlődési csirarétegbe tartozó szexuális szférára vonatkoznak. Az agy és gerincagy s az egész idegrendszer szerkezetében egyfelől és a táplálkozási szervekben másfelől semmiféle lényeges különbség nincs. Mert az, hogy kisebb súlya van az agyvelőnek, a szívnek, kisebb kapacitása a gyomornak és bélnek, az nem különbség; hiszen ilyen különbségek igen feltűnő mértékben a férfiak szervei között is vannak. Szóval a tehetség és képesség nincs elosztva és csak a férfinak megadva és ezeknek mértéke sem a döntő, mert a nő agyvelejének fejlődése még csak most indulhatott meg; ámde ki tagadhatná, hogy szinte veszedelmes mértékben halad előre!

Annak az inferioritásnak tehát hagyjunk végre békét és legyünk nyugodtak, mert az érzelem és értelem egyensúlya i& elkövetkezik és az ítélőképesség is fokozódik, csak engedjük ki a nőt az arénába. Ami pedig eszejárásának és gondolkodásának sajátosságát illeti, ezt csak őrizze meg a nő és hozza el oda, ahová hívjuk, ahová beeresztjük; ezt a különlegességét, ha létezik

hallgassuk meg, mert ezzel csak új és más nézőpontokat hoz majd be a vitás kérdésekbe, jobb megvilágításba kerülhetnek a dolgok és a helyes vélemény kialakulása annál biztosabban: várható.

Ezekkel a balga túlzásokkal és ferde ítélkezésekkel végre elégedjünk már meg, mert különben csakugyan abba a gyanúba keveredünk, hogy félünk, aminek – azt mondják – Cato adott kifejezést, mikor egy ízben a római suffragettek nagyon hangosan kopogtattak a Senatus kapuján, azt mondván, félő, hogy a nők túltesznek rajtok, ha beeresztik.

A másik nagyhangú ellenvetés az otthon, a család, a tűzhely veszedelemben forgása. Ezt azoktól, akiknek van, akiknek jutott, nem kell félni; a család alapításának ellenállhatatlan vágya, az otthon szeretete, a tűzhely melege nem szorul szószólóra, támogatásra, őrzésre; az kiolthatatlan; a fejlettebb, szabadabb nő pedig csak nemesebb indulatokkal fogja óvni és magasabb ideálokkal fogja azt telíteni, nem pedig feldönteni és a sárba húzni. Ámde hol van ez az édes otthona és meleg tűzhelye sok ezer és százezer nőnek, akinek nem jut,; nem juthat belőle? Pedig ezek is élni akarnak, ezeknek is vannak vágyaik, szükségük, sőt véleményük is, nemcsak arról, hogy a sors velük igaztalanul bánt, hanem arról is, hogy kizsákmányolójuk ellen nekik fegyver, nekik védelem kell s ezt ők a választójogban keresik és fogják megtalálni.

Meddig feledkezünk meg arról, hogy a nő a mi embertársunk, felünk; hogy a nők a népnek nagyobbik felét teszik; hogy polgárok ők is és hogy az ő munkájuknak is köszönhető az állam fennállása és jóléte; meddig feledkezünk meg arról, hogy velünk dolgoznak minden téren: osztozkodnak a földművelésben, az iparban, a kereskedelemben, a tanításban; részt vesznek a művészetben, a közegészség javításában és társadalmi munkánk minden mozzanatában és hogy mindenütt úgy teljesítik kötelességeiket az állammal szemben, mint a férfiak? Aki a nők munkásságát elfogulatlanul ítéli, aki elfogultság nélkül dolgozik velük együtt, aki tanácskozásait látta és abban részt vett, tagadhatja-e, hogy meg van politikai érettségük és ráter-

mettségük is, csakúgy, ahogy a férfiaknak, akiknek nem éppen mindegyike rátermett; de nem is examinálnak senkit ez iránt. Nem is azért van valakinek választójoga, mert bölcs, tudós és mindenben igaza van, hanem azért, hogy saját dolgában – hisz a politikában mindig az ő dolgáról van szó, – a saját tudása \$\$ legjobb meggyőződése szerint véleményt mondhasson. Ez a vélemény – természetesen – téves is lehet és szokott is lenni a férfiválasztók között is.

Rátermett, politikai jogokra érett nő tehát tagadhatatlanul már sok van nálunk is; de csodálatosképen a mi nagy politikusaink nem akarják őket és kívánságaikat észrevenni. Nem csodálatos dolog-e, hogy azok, akik mostanában kortes-útjaikon a választójogi reformról megemlékeztek és azt, hol «a jogok és kötelességek egyenlőségének elvén» akarják megvalósítani, hol «a magyar intelligentia jogosult befolyásának megóvása mellett» akarják megalkotni, egyetlen szóval sem emlékeznek meg a magyar nőkről, akik már nagy intellektuális tömeget képviselnek és akik kötelességeik hűséges teljesítése mellett a jogokból ki vannak rekesztve.

Beszélnek harmóniáról és magasabb harmóniáról is, de a nőkre ügyet se vetnek, akiknek szintén valami közük volna a harmóniához; és beszélnek demokráciáról, de nem engedik szóhoz a nőt, de a férfit sem, aki a nők érdekében akar szólni, pedig a nők is tudnak valamit a demokráciához. Sőt még az olyan testület, mint a magyar gyáriparosok országos szövetsége, amely nagy bátran szint vall az általános és egyenlő szavazati jog mellett, lapul és hallgat a nőkről és azok jogos követeléséről, holott a gyárak munkásainak nagy tömege nő.

Mi tartja fogva ezeket az urakat? Azt hiszik, az agyonhallgatás a legbiztosabb szer, avagy félnek még ellenkező véleményüknek is kifejezést adni, mert már belátták argumentumaik tarthatatlan voltát és tulajdonképen már meg vannak térítve? Avagy igazán jobb meggyőződésük és belátásuk ellenére csak időszerűtlennek tartják a kérdést? Az Istenért, urak, mondják meg, mi a véleményük erről a kérdéstről?

Olyan nagyon szeretjük a mi parlamenti nagyságunkat összemérni vagy legalább összehasonlítani az angolokéval. Hát szeretettel kérem nagy politikusainkat, nézzenek kissé át abba a Szigetországba. Ott szint vannak és vallottak a politikusok, sőt maguk a miniszterek is. Sir Robert Peel, Disraeli, Gladstone, Salisbury, Sir Charles Dilk, The Earl Russel, Lloyd George, I. Keir Hardie, Sir John Cockburn, W. H. Dickinson M. P., H. I. Stranger M. P., nemkülönben Israel Zangwill, Sir Victor Horsley, The Rev. R. I. Campbell, Rev. Canon Hicks, The Rev. C. Silvester Horné mind-mind szint vallottak a nők választójoga mellett, különösen miután 1869-ben megjelent John Stuart Mill nevezetes essay-je: *The Subjection of Women*.

Messze vezetne, ha csak röviden is ki akarnék térni J. St. Mill «Kísérlet»-ének ismertetésére; de talán nem sok, ha idézem tőle a következőt: «A nő törvény szerinti alárendeltsége rossz elv és egyik fő akadálya az emberiség javulásának; egyenlőséget a helyébe és semmi előjogot az egyiknek, amit megtagadunk a másiktól.»

És nem lesz talán célszerűtlen, ha egy-két miniszternek angol konzervatív miniszternek a nyilatkozatát a nők választójogáról, itt közreadom:

Lord Beaconsfield ezt mondta: «I say that in a country governed by a woman – where you allow women to form part of the other estate of the realm – peeresses in their own right for example – where you allow women not only to hold land, but to be a lady of the manor and hold leigal courts – where a woman by law may be a churchwarden and overseer of the poor – I do not see, where she has so much to do with the state and Church, on what reasons, if you come to right, she has not a right to vote.» Röviden magyarul: «Nem látom be, hogy a nőnek – ha igazságosak vagyunk – miért ne legyen szavazati joga olyan országban, amelyet nő kormányoz és amelyben a nőknek az állammal és az egyházzal oly sokféle dolga van.»

Lord Salisbury pedig azt mondta: «Women's suffrage is

a little way in the direction which in our age is exceedingly valuable, the direction of morality and religion.» Magyarul: A nők választójoga egy kis előrehaladás volna az erkölcs és valóság útja irányában.

Tartózkodom további angol citátumoktól, lesz még alkalom azokra hivatkozni, de mondhatom, hogy mindazok a számottevő és tekintélyes férfiak, akik a női választójog védelmére keltek és azt a nőekkel együtt követelik, a legkülönbözőbb szempontból mérlegelve és megfontolva a kérdést, oda konkludálnak, hogy az igazság, az erkölcs, a szociális és politikai haladás érdekében meg kell adni a nőnek a választójogot.

Magyar irányadó férfiak és politikusok régebbi nyilatkozatait itt nem idézem, hiszen mindenki ismeri abból a kis füzetből, amelyet a Feministák Egyesülete kiadott; közülök azoknak, akik ellene vannak ennek a reformnak, csakugyan nagyon igazak van abban, hogy olyan politikai arénába nem való az aszszony, ahol diszkosz-dobálás folyik, mint nálunk legutóbb de remélhetőleg legutoljára is. Az ilyen foot-ball politika igazán távol esik a nők érdekeinek politikájától; távol van a béke, az otthon, a gyermekvédelem, a mérséklet, szóval a népboldogítás politikájától, mert ez volna a nők jövő politikája. Ne felejtsek azonban el ezek az érdekes férfiak, hogy ma már több országban a praxis ellenük bizonyít; és ne feledkezzenek meg azokról a szociális megfontolásokról, amelyek a munka-piac viszonyainak szemléletéből keletkeznek, látva a jobban fizetett férfiak kiszorítását rosszabbul fizetett nő-munkások által, akik nem szervezhetnek ilyen kizsákmányolásuk ellen; sem arról ne feledkezzenek meg, hogy szüksége van az államnak minden tehetségre, minden egyéniség érvényesülésére ott, ahol azt maga keresi, tekintet nélkül arra, hogy az illető férfi-e vagy nő. És ismerjék el, hogy művelt, modern társadalom nem alapulhat előjogokon, csak kölcsönösségen, kölcsönös segítségen, kölcsönös bizalmon, kölcsönös testvériségen és a műveltség terjedésén és terjesztésén és az ebből folyó szabadságon. A nők csak ideálokat hoznának be a politikába, mérsékletet és erkölcsi súlyt.

Vessük hát félre az önzést és mérjük egyenlő mértékkel azoknak, akiknek velünk egyenlő kötelességeik vannak és velünk egyenlő munkát végeznek. – A nő régén érdemes és érett a politikai befolyásra; érdemes rá azért is, mert egészsége, sőt élete árán gyermeket szül, tehát az anyaság szent nevében. Vessük félre azt az előítéletet, hogy a politikai jog ilyen kiterjesztése a férfi és nő között háborúra vezetne; a tapasztalat azt mutatja, hogy ott, ahol a nőknek ez a joguk megvan, a válaeztások békések, tisztábbak és a politikai felelősség érzete erősödött; hogy tehát haladást, javulást, fejlődést jelent a nők választójogának megadása. És lássuk be azt is, hogy a férfiak – monopolizált politikai hatalmuk mellett – eddigelé nem tudták megtalálni és megadni a népnek azt a boldogságot, amely utoljára is végcélja volna annak a kormányzásnak és gyámkodásnak, amelyet az államhatalom felettünk gyakorol. Hátha a boldogság keresésében és megszerzésében a nőnek hasznát vehetjük! Hiszen bizonyára van mondanivalójuk, mikor róluk is van szó és érdemes lesz őket meghallgatni. A közügyekben résztvenni minden ember első kötelessége; ez az altruizmus aranypróbája. Miután pedig a nő velünk egyenlő értékű ember, az igazság és méltányosság követeli, hogy erre az aranypróbara bocsássuk a nőket is. Ez új tartalmat fog adni életének, mert fejleszteni fogja értelmét, tágítani látókörét s mindez csak javára válhat a köznek is, az otthonnak is, mert -felelőssége tudatában otthon gyermekeivel és férjével, meg egész környezetével szemben is és künn, a közélet terén is a reááramló kötelességeket lelkiismeretesebben és több örömmel, nagyobb megelégedéssel fogja teljesíteni. Látnivaló, hogy az igazság, de politikai okosság is parancsolja, hogy beeresszük a nőket azokba a sokat emlegetett sáncokba, amelyek alkotmányunkat védik és ahol az ő sáncmunkájukra is szükség van. Hadd legyen politikai hatalmuk és hadd éreztethessék is azt, mert – ez a hitem – ez javára lesz a férfiaknak; a nőket is csak jobba fogja tenni, jobba mint feleséget, jobba mint anyát és jobba, mint a haza polgárait.

Ezekben elmondottam, hogy miért tartom jónak és szük-

ségesnek, hogy a férfiak is dolgozzanak a nők választójogáért és ez magyarázza meg azt is, miért tartom helyesnek és idejénvalónak, hogy alakítsunk mi is, mint az angolok, hollandusok és az Egyesült-állambeli férfiak, Ligát erre a célra.

Miután azonban ez a kérdés nálunk még mindig akadémikus, azért arra kell kérem a tisztelt hölgyeket, hogy ne szűnjenek meg ügyük érdekében agitálni, hogy eleven maradjon és praktikussá váljék. Térítsék tovább is pártjukra asszonytársaikat és térítsék ide férjeiket, testvéreiket és apáikat. Követeljék a jogot, akkor meglesz; hisz a biblia is úgy tanítja: Kérjétek és megadatik nektek! Én azonban a követelést ajánlom, ha az évezredes, kiirthatatlannak tetsző tirranizmus alól fel akarnak szabadulni.

Az alakulandó férfi-liga részéről pedig előre ígérem, hogy mi, akik már túl vagyunk az elfogultság, sőt túl az argumentumok stádiumán is ebben a kérdésben, akik már nem a típust, de az egyéniséget látjuk és nézzük a nőben, akik megbecsüljük őt, mint munkatársunkat és bajtársat is találtunk benne, akik nem alárendeltséget, de mellérendeltségét kívánjuk, nem játékeznek, de élettársnak akarjuk, társunknak otthon és künn, az élet küzdőporondján is; ígérem, hogy mi e követelésükben segítségükre akarunk lenni.